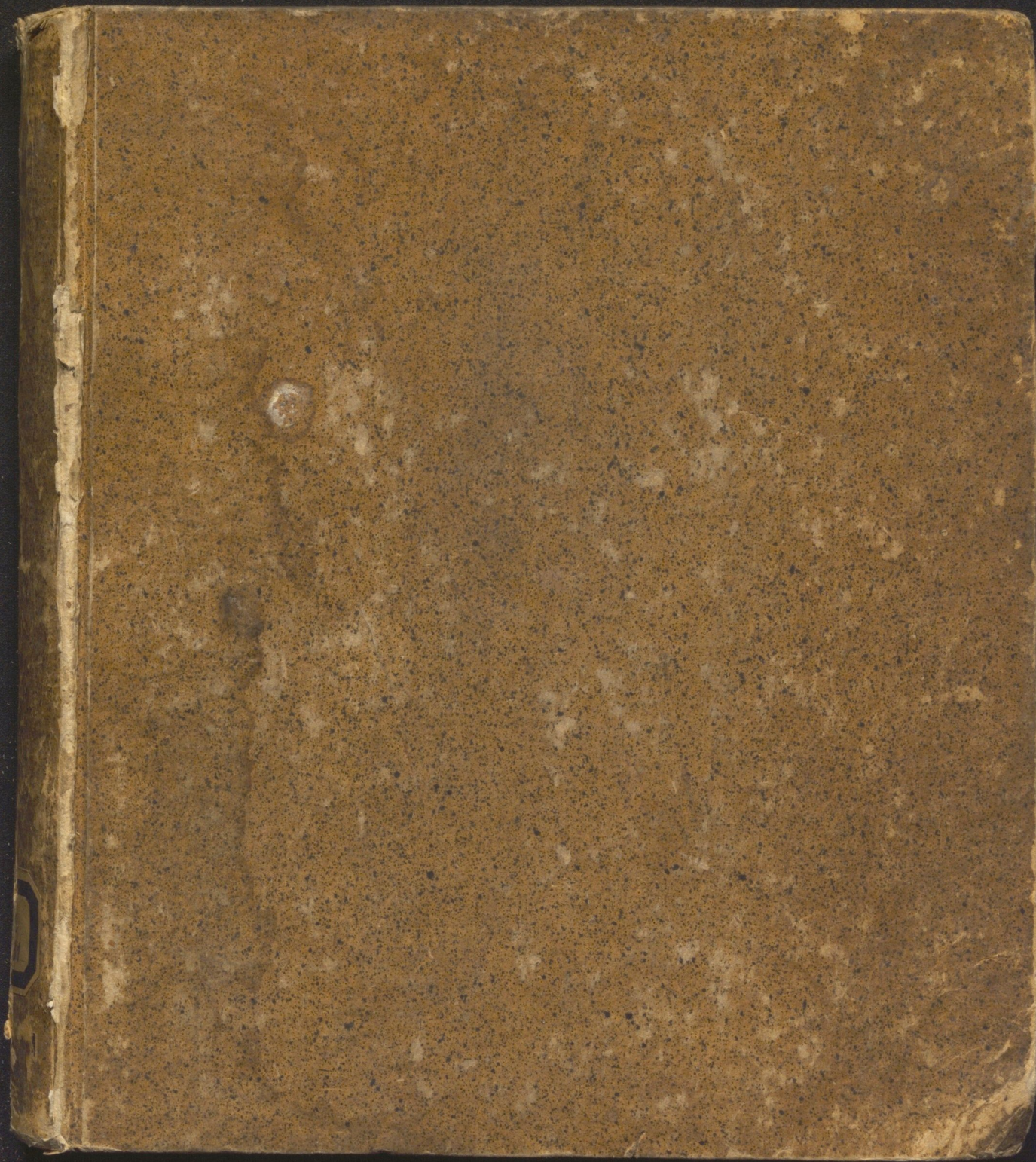

Stc. 70.

6

R E C T O R
VNIVERSITATIS LITER. LIPS.
AD
SACRA SOLEMNIA
NATALIS DOMINI NOSTRI,
IESV CHRISTI,

D. XXV. DECEMB. A. N. G. CIOIOGCLXIX

IN AEDE PAVLINA

AB HORA XII CELEBRANDA

INVITAT.

*Pergitur in differendo de errore primorum et imbecillium Christi
discipulorum, qualis fuerit, Christum expectauerint, ut Regem
mundanum, an aliter errauerint?*

 Pergamus iam, quum conuocamus Fautores et Carissimos Ciues nostros ad audiendam orationem, die festo natiuitatis Domini nostri, Iesu Christi, Filii Dei, Saluatoris, honoris et vnicae spei humani generis, in tractatione, qua nuper *) exponere coepimus, *qualis error fuerit primorum et imbecillium Christi asscclorum*, atque etiam Apostolorum stricte dictorum, qui delecti erant duodecimuiui constituendae ecclesiae Domini. Videlicet propter causas, quarum rationem reddidimus, operae pretium facturi nobis videbatur, si exponeremus luculenter, *non propterea bonis hominibus affingendum esse errorem turpem, pudendum, nefandum, quasi promissus humano generi Christus Dei futurus sit Rex mundanus*, Rex, vt sunt mundi Reges, ideoque tenuis, caducus, imbecillis, quem errorem sensus pestilens Phariseorum et Sadducaeorum finxerat, ne cogerentur recedere a dominantibus in ipsorum mente cupiditatibus. *Longe alia ratione tum fallebantur boni Israelitae, qui per errorem et inscitiam, aut potius malitiam, malorum doctorum, tardi erant ad omnia aequae credenda, quae de Christo apud Moysen et Prophetas scripta extabant, eamque ob causam cupide arripiebant, quae de gloria Christi et Ecclesiae summatim praedicta erant, et periculosissimis difficillimisque temporibus maxime urgeri debuerant ad roborandos erigendosque animos languentes, sed difficulter admittebant, et fere tamquam parabolice dicta, et aenigmata inexplicabilia, spectare adsueuerant, quaecunque de passionibus in Christum ipsum et in eius Ecclesiam scripta erant. Quo fiebat, vt, quae de gloria regni Dei Moyses et Prophetae summatim complexi erant, expectarent in vna eademque uere,* nempe tunc, quum Iesus degeret inter ipsos, quem agnoscebant esse illum Christum Dei, qui venturus expectabatur. E contrario praedictiones de passionibus Domini non intelligebant, neque ex literaliter dictis, quorum interpretationem sedulitas et dissensio doctorum inanis peruerterat, neque ex typis et vniuerso cultu, coram sanctuario Dei, Regis Israelis, quotidie et quotannis celebrari solito, quippe quem ad sensum prorsus alienum detorserant doctores illius temporis, qui in magno nomine et gloria erant, quosque duces sequebantur.

Venimus igitur ad specialius excutiendum *alterum ex memoratis erroribus*, qui, grassantes tempore Iesu Christi, etiam primis Domini discipulis ita familiares erant, vt gradatim perducendi essent ad contraria credenda, quamquam ideo fide in omnes substantiales verae religionis partes nequaquam caruerunt, nec in ipsa illa imbecillitate propterea infirmiores fuerunt, quam sunt multi nostrorum, qui eos non repre-

*) Vid. Progr. F. Reform.

reprehendunt modo, quippe quod recte fieret, verum etiam inepti et turpis erroris de Christo carnali et de regno Christi mundano insimulant, seque ipsos statim meliores putant esse Christianos; quod plerumque secus est. Scilicet *primi discipuli Iesu Christi errare etiam in eo solebant, quod summarie comprehensa, et vniuerse praedicta, in vna eademque seveq̃ collocarent*, nempe quod ea omnia durante ista hominum aetate unica, qua Christus in mundum venit, perfici, praestari, splendideque ostendi debere opinabantur.

Atque ad momentum huius erroris aestimandum velim observari, discipulos imbecilles tali errore tamen nihil sustulisse de promissis diuinis, sed cuncta, quamvis magna et vanis hominibus incredibilia, propter Dei verbum, ita fore, credidisse, in quo haecenus laude digni sunt. Errarunt, fateor, et lapsi sunt, per *παράγωγα* in intelligendis textibus sacris; attamen non in substantialibus religionis dogmatibus errarunt, sed in percipiendo ordine, quo aliud secuturum est post aliud. Neque etiam in eam partem a via veri deflexerunt, quae difficilior condonari possit, quam nunc vulgo condonari volumus, quae frequenter vel in Critica vel in Hermeneutica S. atque in ipsa etiam Dogmatica, perperam statuuntur, sed in eam errarunt partem, quae facillime ignoscitur. Nam per associationem idearum imaginariam in vna eademque aetate euenire putabant, quae iunctim in vno dicto commemorata erant. Temere sic statuebant, concedo. Etenim in sermonibus, ut fert occasio et scopus dicendi, saepe et prudenter res varias, latissimeque patentes, summam complectimur, praesertim in catechetica instructione vix aliter facere possumus. An autem propterea ista imbecillitas in maiori vitio fuit, quam est hodiernorum siue *ὀλιγοπιστῶν* siue *ἀπιστῶν*, qui praedicta de regno Dei omnia intra tria secula concludunt, videlicet ut iamiam omnia praedicta existimentur impleta esse, quidquid dicat ipse facer textus? Quin etiam locos communes et canones comminiscuntur, quibus clare dicta ad alienam sententiam probabiliter trahantur, cuiusmodi est idem ipse abusus interpretationis spiritualis et allegoricae, qua etiam primi discipuli Christi decepti sunt, quando, quae de passione sua praedicebat, non literaliter accipi volebant. Nunc enim in ipsa verborum potestate determinanda a multis immiscentur aliena, solummodo ut probabilius efficiant, quod ipsis ad palatum est. Sunt enim, qui per *explicationem spiritualem* ne intelligunt quidem *sensum spiritualem*, sed vnice *improprias locutiones*, quibus ita abutuntur, ut illis pro lubitu ponendis vniuerse id agere videantur, ut ne audiat textus facer, quid ipse dicat, nec attendatur, an in locis diuersis diuer-

sus sit; omitto, a multis etiam dudum susceptum esse inanem laborem condendi potius nouum Prophetarum Mosisque textum, quam pati, ut de suis bellis illis opinionibus delectantur, quibus et sibi placent et mundo. Mundus enim religionem Christianam facile fert, quatenus virtutem ethicam docet, qua tuemur vitam communem, et quatenus imperantium iugum subiectis firmissime imponit; sed displicet illi fides in talem Christum, qualis vere est, qui sit Dominus orbis, cuius sub imperio sint imperia mundi, a quo etiam, quatenus prophetia Scripturae S. de ea re extat, certa imperia destruenda sint, idque non solum postremo fieri necesse sit, quando totus pereat orbis, verum etiam magnam partem ante mundi finem, ut vis Euangelio in ipsa Ecclesia inimica et aduersans tollatur, profanitas et error omnis coërceatur, triumphet bona causa, et priscae promissiones ex asse sic impleantur, quemadmodum poscit sensus literalis, quando secundum ordinarias interpretationis regulas, iuxta rationes grammaticas, historicas, contextum, parallelismum, indagatur et excutitur.

At vero primis discipulis tamen hoc praecipue vitio dederis, quod carnis tamen fuerit, quod non meliori instructioni Domini statim crediderunt, abiectis praeiudicatis opinionibus. Respondeo, recte ais, sed eandem ob causam multo magis carnis est, quando nunc sunt, qui, non in ortu regni Dei, sed post diurnum eius cursum, tamen credere detrectant clare dictis, sed praeferunt auctoritates humanas, qualescunque sint, siue clari homines, fallentes specie eruditionis, siue Pharisei recentiores, siue *νήπιοι*, siue *Ζῆλον Θεῶ ἐχοντες, ἀλλ' ὃ καὶ ἐπὶ γινώσκον*.

Iam exempla aliquot audiamus. *Christum*, quoniam Rex aeternus est, et sui gregis Pastor, *cum suis etiam manere in aeternum* Io. XII. 34. *certissimum est et exploratum. Sed primo tempore discipuli Iesu inde male colligebant*, eum non mori posse, non sublimem in coelos abire, et post consummatum tempus huius mundi aspectabilis ad iudicium vniuersale, posteaque ad condendos coelos novos, nouamque terram, in qua melior illa et coelestis Hierosolyma immotam sedem habeat, reuertere posse, sed sibi imaginabantur, *continuum fore istam Iesu Christi praesentiam, qua tunc frui coeperant, maiestatis autem Christi gradatim maiores futuras esse demonstrationes, istaque progressionem augmenti successui complementum et summam omnis de gloria Christi promissionis praestitum iri*. Metaphysica quidem possibilitas etiam haec est; sed nec Scripturae consentiens erat, nec decebat discipulos, per praeconcepas opiniones praeuertere effatis Christi ipsius, multo magis erat imbecillitatis, propter

propter tales opiniones clare et proprie a Christo dicta in allegorias et parabolas conuertere velle.

In quo tamen misericordia etiam digni sunt discipuli illi, quoniam cum imbecillitate carnis ipsorum tamen tunc simul agebat et concurrebat caritas et reuerentia Iesu Christi. Nam de eo agebatur, an in manus inimicorum tradendus et cruci suffigendus sit, quod si hodie fieret, an nos essemus illi, qui tetrum illud et tremendum spectaculum aequabiliter ferrent, nec per lacrymas et quaerimonias quasi diffliueremus, dummodo satis agnosceremus atque diligeremus Dominum, qui pro maledictorum salute facta est maledictio? Cumque naturale sit hominibus, detrectare assensum, praebendum rebus, quae vehementer displicent, et a quibus abhorremus; scire velim, an nostri facilius, quam discipuli Christi, verba eius, quando passionem praedixit, proprie, nec improprie et allegorice, utque dicere solent *spiritualiter*, sumpturi fuissent, quam nunc detrectant prophetias de gloria Christi et Ecclesiae, quae res sane optabilis sunt.

Fuerunt, qui resurrectionem mortuorum futuram, ipso Apostolorum tempore, contra verba Iesu et Legatorum eius, tamen contenderent *spiritualiter* intelligi debere, ideoque eam per conuersionem Iudaeorum et Gentium iam factam esse putarent, in quo illos addidisse itidem puto, non omnia prorsus praecise in sacris literis captanda esse, sed plerumque late et per exaggerationem dici, 2 Tim. II. 18. coll. 1 Cor. XV. 12. sq. Quam utilis nobis nunc est iste error! Ecquid enim satis esset ad proprietatem verborum in praedicta mortuorum resurrectione contra homines multae confidentiae multaeque lectionis tuendam, nisi errantes isti Apostolis ipsis occasionem dedissent, peruersitatem illorum reprehendendi et repudiandi. Nam quod quisquam credere nolit, ad hoc aliter explicandum facile reperit canonem aliquem, intempestiue huc tractum. Solent enim isti canones propositiones particulares esse, e quibus subsumi nihil potest, nisi aliqua facilis possibilitas. Veritas autem interpretationis in aliquo loco dato iudicari debet ex multis simul sumtis, quae usu, lectione, experientia constent. In quibus siue colligendis siue applicandis voluntas humana crebram nanciscitur opportunitatem sese ingerendi.

Videamus aliud exemplum. *In libris Moysi terra Canaan Abrahamidis in perpetuam possessionem addicta est, ea quidem declaratione, quod, quando contra foedus Dei pertinaciter peccent, eiiciendi quidem sint, dispellendi, captiuandi inter gentes, verum, quando resipiscant, semper progenies Israelis in hanc terram recolligenda sit, etiamsi ad extremum*

coelorum dispersa et disiecta fuisset, idque ita fore promittitur *propte* foedus irrevocabile factum cum tribus Patriarchis, qui in fide bene steterint et manserint, quorum itaque post fidem recte praestitam foedus sacrum ratum sit et immutabile, et puniendi quidem sint mali illorum posterius, ita tamen, ut foedus cum universa ipsorum progenie factum nunquam fiat irritum. Vid. v. g. Deut. XXX. 4. sq.

Deinde *postquam regnante Davide Hierosolyma delecta et declarata est urbs Deo sacra*, in qua sedes religionis Israeliticae principalis perpetuo mansura sit, quae etiam mater omnium Ecclesiarum post Christi aduentum futura sit, cuius ad religionem amplectendam omnes gentes se conferant: haec promissio per Prophetas, qui praedixerunt excidium Babylonicum, v. g. Ieremiam Cap. XXXI, ubi vide v. 38-40. et relege a v. 31. nec non qui post reditum ex captivitate Babylonica scripserunt, v. g. Zach. XII. XIII. XIV. *expresse repetita et confirmata erat*. Atque hoc universae sic fieri, profecto satis erat ad erigendas bonas mentes, ne animum desponderent in publicis calamitatibus, nec metuerent religioni et spei suae, quando malae populi parti metuum dum erat.

Sunt autem etiam praedictiones apud Prophetas de terra Israelitica et urbe sancta post repudiatum Christum vastanda, ubi tamen vel sollicitè addi solet, fieri praecisum quiddam et accurate definitum, ne omnia sine spe disperdi, existimari posset, v. g. Dan. IX. 26. 27. *vel expresse restitutio terrae*, tanquam si e radice succisae arboris denuo surculi progerminent, *promittitur*, v. g. Ies. VI. 12. 13. At vero in eo ipso *fallebantur discipuli Christi*, quemadmodum in aliis doctrinae partibus nos itidem saepe fallimur, *quod non universa simul*, quae passim et per diuersas occasiones a Mose et Prophetis praedicta fuerunt, *ob oculos haberent*, animoque complecterentur, sed *rota mente ferri solebant in dicta illa*, quae gratum quiddam continebant, nec non quod facile acquiescerent in talibus doctorum suorum interpretationibus doctorum, quae cum optatis et placentibus conspirarent. Sic bene concipi potest, quomodo discipuli Christi Hierosolymam putauerint vel non interituram, vel, quando pereat, ipsius mundi finem instare, v. g. Matth. XXIV. 3. Nempe de Hierosolyma sui temporis capiebant, quae de sancta Hierosolyma universae dicta erant. In quo aequè fallebantur, quemadmodum si quis Davidis tempore praedictionem excidii Babylonici impossibile iudicasset, aut quemadmodum, qui eius quae a Davide florebat, Hierosolymae perpetuam prosperitatem perperam sperabant, ideoque Ieremiae, excidium praedicenti, repugnabant, eumque propterea perse-

persequēbantur. At verō periit Hierosolyma Dauidica, et tamen Rex Sioni promissus ad urbem Sion, seu Hierosolymam, recte venit. Cur non Hierosolyma, quae erat tempore Iesu Christi, pariter perire potuit secundum praedictiones Prophetarum, praesertim quando illae a Iesu Christo ipso sic explicabantur? et cur non omnia nihilo secius recte fieri possunt, quae de vrbe sancta ad mundi vsque ruinam florente, eademque tali vrbe, quae de Ecclesia inter omnes gentes bene mereatur, contra hostes autem miraculis defendenda sit, praedicuntur? e.g. Apoc. XI. 8. 13. XX. 9. Caeterum ex obseruatis liquido constat, quomodo Apostoli, quum Dominus excidium vrbis et templi praedixisset, ipsique plus ea de re interrogare auderent, excidium vrbis cum fine mundi complexi sint, et vna quaestione comprehenderint. Sed in responsione Dominus vtrumque bene distinguit. Docet, pereundum esse Hierosolymae ea ipsa *γὰρ ἐξ*, ideoque antequam a natiuitate loquentis Christi lapsi forent 30 anni, Pl. XC. 10. tum Hierosolymam a gentibus calcandam esse, donec tempora gentium completa sint, Luc. XXI. 24. Quod quoniam per se magnum importat interuallum, quod interiectum sit inter excidium vrbis, quae ea aetate erat, et inter mundi finem; et quoniam plura tunc praedicere Dominus nolebat: pergit deinceps ad mundi finem describendum, eiusque signa praedicat, sed tempus finis mundi tunc negat praecise praedici posse, quippe quod Pater coelestis sibi eo vsque reseruauerat, quodque alio demum tempore, post triumphum suum, Iesu Christo ipsi non solum patefactum est, sed et res ipsa exequenda eidem tradita est, Apoc. V. 5. Vid. Matth. XXIV. 34-36. Marc. XIII. 30-32. Luc. XXI. 32-35.

Enim vero an propterea sine vlla causa, sine vlla speciosa suspitione, fingemus, Apostolos putasse, Christum Hierosolymis regnum mundanum habiturum esse, quod per temporum confusionem putauerant, hanc suae aetatis Hierosolymam consistere oportere, donec aetas totius mundi aspectabilis consummata sit? Spei Apostolorum, quae non in genere falsa erat, sed in hypothesi, alio tempore satisfiet, Ad. I. 6. 7.

Nibil tam gloriosum mente concipi vel fingi potest, quod non de gloria regni Christi Prophetae reuera praedixerint, quodque ideo ita fore, omnes boni Israelitae simpliciter credere tenebantur, quemadmodum nos quoque credere obligamur, Deoque rationem reddemus, si non credidimus. Scilicet perspicue praenuntiatum est, omnes omnino gentes, nulla terrae parte excepta, post Christi aduentum in Euangelium Dei credituras, et veram Israeliticam religionem amplexuras esse, item, frangen-

VIII

frangendam esse omnium hostium vim et pudesaciendam, inimicos vi et miraculis horrendum in modum deletum iri, Christum fore totius mundi iudicem et Dominum, Satanam, primum illum et inuisibilem humani generis aduersarium grauissimum, extreme perdendum esse per Christum, similem perniciem omnibus illius copiis, siue supra terram siue in terra degant Ies. XXIV. 21. 22. Apoc. XX. 2, a Christo inferendam esse, e contrario per Christum penitus abolitum iri mortem Ies. XXV. 8. Hof. XIII. 14., scilicet commodo fidelium, honores autem aeternos et immutabiles manere vniuersos, quotquot maneant in fide Iehouae, i. e. *Dei, qui certo erit, qui erit*, suumque perficiet opus, et regnum aeternum instruere decreuit per illum ipsum Legatum, qui in prima persona se Iehouam dicit, et de quo Iehoua testatur, quod suum nomen in illo sit, quod sua ipsius facies, hoc est ipse, in illo et per illum agat, suumque peragat opus aeternum, de quo gaudeant omnes fideles, quo laetentur omnes angeli Dei, sed cuius vi iusta doleant et aeternum perdantur improbi omnes, homines et angeli mali, et quae similia sunt, vid. e. g. Exod. III. 2. 6. XIV. 19. XV. 18. XXIII. 20. XXXIII. 14. Ios. V. 19. Quidquam deminuere de talibus magnifice de eo dictis, quod Deus exhibet et facit per Christum suum, aequae nefas fuit primis Iesu discipulis, ac nobis nefas est. *Pie itaque et recte haec omnia simpliciter crediderunt.*

Fefellit autem eos praeconcepta opinio, ac si vniuersa, quae de gloria regni Christi dicuntur, illa ipsa, qua Iesum Christum praesentem in terra viderunt, aetate impleri deberent; cui errori per associationem idearum etiam alius adiunctus fuit, quod visibili et continuo incremento demonstrandae maiestatis Domini res progressura et ad fastigium suum peruentura sit. Quocirca opinio ista primos Christi discipulos fere similiter, iudicando in antecessum, fefellit, quemadmodum nostros saepe opinio fallit retro iudicando. Multi enim sunt ὀλιγόπιστοι, postquam tamen pars non exigua praedictorum magnalium Dei de suo Christo vere euenit, nec credere volunt, quod futurum est, cuiusque pignus sunt ea, quae haecenus cognita habemus, sed futura illa, adhuc expectanda, malunt interpretatione peruertere et extenuare. Inficiari non possunt, proprie, non allegorice, euenisse, quae a Prophetis praedicta sunt ita, ut liqueat, ea ad tempus nunc elapsum, nec ad futurum potius, pertinere. Attamen quae ad futurum manifeste pertinent, ipsis sunt incredibilia, quin etiam propemodum fanatica, quamquam a credibilitate profecto remotiora nemini videbuntur, quam olim Iesaiæ tempore esse oportuit hoc, quod magno cum fructu nostro verum experimur, remotissi-

motissimas terras aquilonares, in quibus tunc ne de religione quidem Israelitica audiebatur quidquam, cuiusmodi nostra est Germania et Saxonia; amplexuras esse religionem Hierosolymitanam, et idola, quae tunc per orbem habitabilem ubicunque in honore erant, pro re abominabili et exspuenda habitum iri, quod omnino sic euenit, nec dictis obest, quod nunc ridicula illa inopiae ingenii Poëtarum supplementa tamen in ymbra et puluere scholarum per ora iuuenum volitant, et mythologia partem literaturae constituit.

Ex vno autem errore isto, qui committebatur circa tempus modumque et ordinem rerum gerendarum, qualia porro consequentia manauerint, nec potuerint non proficisci, iam amplius intelligamus delectis aliquot exemplis. In quibus bona discipulorum Christi mens, cum insigni rerum gerendarum inscitia, ita nobis obuersabitur, quemadmodum quaestiones et sententias puerorum bonorum audimus subridentes, attamen amamus eos, et bonam mentem in illis agnoscimus. Veruntamen nobis quoque cauendum est, ne, qui in rebus istis nunc rectius sapimus, quamquam virtus haec plerumque non hominum est, sed temporum, nec probitate et studio acquiritur, sed coactione et euentu rerum perspicuo quasi extorquetur, ne, inquam, nos, qui nobis mirifice placeamus iactandis luminosis nostris temporibus, similiter in alia materia erremus eundem errorem, quem dimittere in ea, in qua isti errarunt, materia coacti fuimus.

Memoriae proditum est, *Apostolos nonnunquam inter se inuicem collocutos esse, vel contendisse etiam, quisnam maior sit in regno coelorum.* Iam immisericordes sunt nostrates aliqui, damnantque bonos homines, quasi regnum Christi mundanum crediderint, i. e. quasi idem senserint cum execrabilibus Phariseis! Sed bona verba quaeso! Cur tam duriter sentimus? Annon alter altero maior reuera erit inter homines, qui beantur? Quomodo ad cogitationem de regno Christi mundano, in contumeliam Apostolorum, quos venerari debemus, nunc trahitur, quod pars est doctrinae nostrae catecheticae? Intempestivae sane tales ventilantur quaestiones, quando per curiositatem proponuntur. Et reprimi debet praecipue istiusmodi curiositas, ubi reperitur in tironibus, quorum erat, principalia dogmata sibi primo loco et affatim familiaria reddere. Quam ob causam etiam Apostoli de talibus rogantes recte reprehensi sunt, et de magis necessariis sunt admoniti. Veruntamen rem ipsam, de qua quaerebant, Dominus nunquam negauit, sed potius approbauit. Sin omnino inspidi erant Apostoli, quum tales iniicerent quaestiones, et somniarunt Christum carnalem, regnumque eius mun-

danum; cur non Dominus errorem illum recta via reprehendit et corrigit? Cur exprobrandum eum reliquerit demum hominibus sequioris aetatis, qui in causa Christi negligentiores, quam in rebus vanissimis quibuscunque, crebro sunt? Cur manifeste Iesus ipse rem, de qua quaerebant, vniuersè approbavit, sed intempestiue decerni, vel conclusiones ineptas inde elici, noluit? Vt maior sit quisquam, et emineat in regno coelorum, acquiritur illud quidem per patientiam et animi humilitatem, qua stadium fidei cuilibet assignatum decurritur. Quae virtutes vbi nondum recte adsunt et retinentur, intempestiuum est quaerere de praecellentia, quia de animi conuersione et debita conformatione potius cogitandum est. An plus reperis Matth. XVIII. 1-4? Sed cur delirium de regno Christi mundano Apostolis sine causa adfingis?

Vltima ante passionem vespera ipsa, quando contra offensionem in passionibus suis Dominus instruebat *Apostolos*, hi aliquando leguntur *de dignitate contendisse*, Luc. XXII. 24. sq. Fateor, et agnosco, responsionem Domini inuoluere et supponere, quod opinati fuerint, Apostolum dominaturum esse in Apostolum, idque Dominum acerrime negasse, contra potius declarasse, primum inter eos esse debere, quemadmodum vltimum, et cauendum ipsis esse a cogitatione tali, quasi primus inter ipsos principatum in caeteros habiturus sit, sicuti habent principes mundani. Dictum ergo hoc est contra insulas Romanensium locutiones, qui Petrum faciunt Principem Apostolorum, vt ratiunculam habeant, quomodo ex praesupposito itidem falso et inepto, quod Episcopus Romanus successor Petri sit, eliciant, Papam esse Monarcham Ecclesiae, videlicet quia Petrus fuerit Princeps Apostolorum. In quo non satis stupere possumus ad hominum impudentiam, qui contra expressa Christi verba tales gerras effutunt, non secus ac si id agerent, vt ludibrio habeant Dominum, Iesum Christum. Quamobrem si mens eiusmodi mala in illis vel non est, vel praesumi non debet, admonendi profecto sunt, vt perpendant, quantopere, quae statuunt, inter se inuicem vehementer etiam atque etiam repugnent.

Sed redeo, vnde diuerſi. Dicere enim volebam, quomodo et qua verisimilitudine fiat, vt ex hac tali Apostolorum de dignitate disputatione in suspicionem illam grauem incidamus, quasi ita vecordes Apostoli fuerint, vt Christum, Regem mundanum, somniarent? Longe alia fuit discipulorum Christi imbecillitas, nostrisque consuetis infirmitatibus, vt puto, multo minor. In recensendis enim Apostolis ordo constans eatenus tenetur, vt Petrus semper sit numero et ordine primus,

mus, quinimmo expresse ὁ πρῶτος dicatur, quintus semper Philippus sit, nonus Iacobus Cleophae. Matth. X. 2. Marc. III. 16. Luc. VI. 14. Act. I. 13. Ex quo indubitatum est, Dominum, quum deligeret duodecim Apostolos, pari numero cum duodecim tribubus, eos collocasse in triplici serie, quarum quaelibet haberet quatuor homines, fere quemadmodum Vrim et Thummim, h. e. gemmae luminosissimae perfectissimaeque in Choschen super Ephod, i. e. in pectorali, quod super amiculo summi Sacerdotis erat, et pectori incumberebat, per tres eiusmodi series disponi debuerant. Fallebantur imbecilles Apostoli, quod ex ordinis constitutione tali nimium concludebant; sed nec vola nec vestigium est, quod, Christum Regem mundanum fore, putauerint.

Salome, vxor Zebedaei, nimis audens facta per comitatem Domini, et egregie laetans, quod inter Apostolos duo eius filii, Iacobus et Iohannes, adsciti erant, humanas suas cogitationes immiscuit rebus coelestibus, et flexis genibus a Domino, Iesu, orauit, *ut in regno eius hi duo illius filii sedeat ab eius dextra et sinistra.* Nimirum precabatur hoc, quemadmodum a benigno et miti Rege aliquid in tempore rogatum nonnunquam obtinetur, quamquam singulare sit et inusitatum, Matth. XX. 20 sq. Quamobrem apud multos male audit, tamquam quae regnum Christi mundanum in animo habuerit. De quo si cogitasset, dubitari nequit, Christum repudiaturum fuisse vniuersam petitionem, et foeminae exprobraturum suam stupiditatem et σκληροκαρδίαν. At vero longe aliud id annotat et respondet ad preces Salomes, et tale quidem, quo fatetur, fore, qui, quando in gloria regni sui compareat, sedeant proxime ad Dominum vtrinque, simulque innuit vniuerse de ista re cogitando, perpendi debere, nihil esse credibilius, quam quod tanta talisque excellentia reseruata sit hominibus, qui veritatis causa multum passi fuerint, atque ea in re sui Domini vestigia legerint. Nequaquam ergo respondet: non habeo tale regnum, quale vos imaginamini, sed: nescitis, quantum sit, quod rogetis. An demensum, quale mihi assignatum est, itidem suscipietis? an parati estis, vt ita mergamini, quemadmodum mergor ego? Quumque respondissent, se paratos esse; non denegauit illis petitem, sed praedixit passionem eas, quae in genere ad honorem expetitem habiles homines facere queant, attamen nec promissit, causam allegans decretum Patris liberum, quo penes Patrem solum sit, quibusnam post superatas passiones et assimilationem ad Christum, talem honorem decreuerit, quod decretum nondum patefactum sit. Petitio Salomes igitur non spectauit ad regnum mundanum, sed ad certam veri regni Christi gloriam, quae

vere eueniet, vbi in ipsa Christi maiestatis demonstratione splendidissima erunt, qui proxime ad vtrumque Domini latus sedeant, sed qui decreto Dei libero, nec praeuidendo, eliguntur, vt cum Domino, quocum passi sunt, deinceps tantopere glorificentur.

Salome ergo cogitauit de throno gloriae, super quo Christus sedebit in die pantocritico. Io. V. 22. 27 sq. Apoc. XX. 11. Nam ista Christi gloria erat e numero praecipuorum Christi attributorum, quae Israelitae in animo et ore habebant, et recte quidem. De qua etiam latro iuxta Christum e cruce suspensus cogitabat, quum humiliter peteret, vt Dominus, quando veniat in regno suo, ipsius memor esse velit, quae vera fidei vox est. Videlicet propterea petebat, vt Dominus tanti peccatoris gratiose memor esset, quando ipse gloriosus compareat, quoniam is, ne in vltima quidem humiliatione, deserit, Christum iuxta se crucifixum tamen agnoscere vt Christum, et in tristissima illa vitae periodo, tandem rectius recogitet, quae ex Domini ore antea audierat, sed per animi leuitatem parum curauerat, neglexeratque, Luc. XXIII. 42.

Alias certum est, olim, quando Dominus, Iesus, in gloria Patris comparebit, tunc duodecim Apostolos duodecim thronis insidentes iudicatuos esse duodecim tribus Israelis, item plures sanctos adhibitum iri ad iudicium mundi, Matth. XIX. 28. Luc. XXII. 29 sq. 1 Cor. VI. 2. nempe ad discussionis iudicium, post quod deinceps sententia finalis ex ore Domini ipsius audiat. Pone, ad tale iudicium habilitari, qui prima resurrectione resuscitantur Apoc. XX. 4. nam expresse dicitur, quod iudicium, i. e. potestas iudicandi, illis tribuatur, et omnia bene consentient, vt nec torquere verba opus sit, ordinemque visi in Apocalypsi peruertere, nec calumniae de chiliasmo, nempe de regno Christi, quod mille annorum sit, locus relinquatur. Cuiusmodi phantasma ex textu Apocalypsis nemo sanus exculpserit. Nam nec millenarius Satanae carcer, per primos mille annos post sublatum Antichristum v. 2. 3. nec participatio martyrum resuscitatorum de gloria coelestis Christi dominationis ante communem mortuorum resurrectionem v. 4-6. idem est cum commentitio regno Christi millenario, siue fictio illa crassior sumatur, quae inter reliquias Iudaismi referri debet, siue altera subtilior de prosperrima fortuna vltimi inter septem millennia aetatis mundi, quae praua certorum textuum interpretatione continetur. Cur igitur loquentem Salomen non secundam analogiam piorum hominum iudicabimus, quibuscum communem habuit fidem? cur Pharisaeam facimus? cur illi errores adstringimus, quos in ea Christus non agnouit?

Simi-

Similiter *idem vitium discipulis*, quibus Christus rediuius apparuit in via, *quum Emmauntem peterent*, Luc. XXIV. 13 sq. *a multis tribuitur*, quasi hi falli sint, se hactenus regnum Christi mundanum expectasse, quoniam fatentur, se animo haerere, quia Iesus ille, quem Christum esse crediderint, in crucem actus sit, attamen nunc per visiones angelicas, quae mulieribus obtigerint, tertio die idem rediuius esse dicatur. Probabilis reddi videtur suspicio de tali errore, quoniam Dominus ipse eos vocauit dementes et ad credendum tardos. Amplectamur ergo vtrumque, sed videamus, quid concludere exinde liceat.

Quod si in Emmaunticos illos cadit suspicio, *vel propter ea cadit, quae de se ipsis ipsimet fatentur, vel propter reprehensionem*, qua Dominus eos obiurgat. Sed neutra ex parte apparet iusta causa, cur stoliditas talis, qualis est in errore de Christo, rege mundano, istis tribui debeat. Dixerim potius, inhumanos esse, qui requisierint in *αὐτό-πτους* crucifixionis Christi testibus, vt ne mouerentur quidem et quaterentur re tam horrenda, etsi praedictam prorsus agnouissent, quod secus esse, attamen sine delirio de Christo carnali, supra docui, vel qui vicio discipulis dederint, quod de euentu in tali tantaque causa certi esse voluerint, sintque inter se collocuti de hactenus auditis, in quibus vtrique paradoxa inerant, v. g. quod vita rediuiui Christi non per ipsum sed per angelos, nec viris sed mulieribus, nuntiata sint, vbi tamen modeste addunt, tertium modo a re gesta diem agi. *Ecquid ergo fatentur? nempe hoc, praeter opinionem Iesum illum, quem Christum esse crediderint, h. e. eum, qui Israeli vt liberator promissus fuerit, ad supplicium esse traditum et cruci suffixum, idque euenisse curantibus summis sacerdotibus et gentis suae proceribus. Scilicet de modo expiationis per Christum efficiendae non cogitauerant, sed textus de hac agentes, vt difficiles et literatorum discrepantibus sententiis obnoxios, suo loco reliquerant*, attamen Iesum crediderant esse Filium Dei, Saluatorem, iudicem mundi, Regem vniuersi aeternum, cuius maiestas inde a tempore aduentus in mundum gradatim extolli et euehi ad summum fastigium, cursu et nexu rerum continuo, debeat. Quamobrem post foedum crucis supplicium, quod perpessus erat, non quidem prorsus abieciabant opinionem de illo conceptam, sed recordationem potius subibant crebro dicta de resurrectione eius, quae tertio die futura sit, quae verba aenigmatica habuerint, et parabolice dici putauerint, quaeque sic proprie implerentur, si vere reuixisset. Veruntamen nesciebant, cur tale quid Christo euenisse credi debeat, et in nuntio vitae Christi resuscitati erant paradoxa, de quibus inter se dispiciebant, an et quo-

modo conciliari queant, et quid tandem haecenus de tota causa vniuerse iudicare fas sit.

Alterum vero momentum, quod dixi ponendum esse in reprehensione Christi, itidem nihil tale continet, ex quo suspiceris, discipulos illos regnum Christi mundanum animo concepisse. Error tam turpis cur non expresse memoraretur, si vere admissus erat? Sed Christus demones, i. e. improvidos, imprudentes, vocat, quod nolint credere *omnibus*, quae Prophetæ dixerint. *Vitium in eo inest, quod ecclēstice in Prophetis versati fuerant, arripuerantque libenter, quae placerent*, scilicet quae de salute Israelis et gentium, et de gloria regni Christi, agebant, *sed non aequè acceperant, quae itidem scripta erant de passionibus Christi*, post quas oportet introitum in gloriam sequi. Idcirco tales textus ipsis Christus allegabat, et explicabat, eo effectu, ut audientes toto animo arderent, tandemque, quum postremo percepissent, se Dominum rediitum vere vidisse et audiuisse, cupide remearent Hierosolymam, et reliquis amicis nuntiarent, qualem nunc ipsimet certitudinem consecuti sint, quod Iesus reuera vitam receperit, ipsisque Scripturam exposuerit, secundum quam necesse fuerit, Christum per mortem ad gloriam regni sui intrare.

Tantum ergo abest, ut discipuli Emmauntici mereantur calumniam, quasi carnalem sensum de Christo habuerint, ut potius nobis cauendum sit, ne, dum iudicandis illis acres sumus, in simili vitio alibi deprehendamus, διυλίζοντες τὸν κῶναπα, τὴν δὲ κάμηλον κατὰ πῖνοντες, Matth. XXIII. 14. Nam vitium, quod in Emmaunticis Christus reprehendit, est fides ecclēstica, quod non *omnibus* per Prophetas dictis credebant, et arrogatio criticae licentiae, qua iudices Scripturae esse voluerant, cuius discipuli esse debebant; quaeque ipsis improbabilia videbantur, vel τοῖς παρρησιαστέοις contraria erant, habebant pro inexplicabilibus, propter dissensiones clarorum virorum, ideoque negligebant, eamque ob causam difficultatibus non necessariis se ipsos impiiabant, quia non *totam* Scripturam *integre* sequebantur, quae sane tota sibi ex omni parte constat, sed; particulatim discerpta et detorta diuersis temporibus diuersas vel parit vel relinquit difficultates. Ita enim semper fit, uti quisque est ad iudicandum audentior, ita tardior est ad credendum. Quando autem bonae mentes, per certos casus, vel aliquandiu, non vniuersa, quae de certis quaestionibus Scriptura docet, intellexerunt vel credere voluerunt; semper in difficultates se impediunt, et, dum dogmata Christiana ab obiectionibus capiunt libe-

rare,

rare, ea potius iustis exprobrationibus exponerent, nisi Verbum Diuinum se ipsum tueretur.

Iam facile etiam intelligetur, *quomodo Petrus, quum Christus passionem suam et mortem, nunc proxime instantem, prima vice distincte et clare indicasset*, Math. XVI. 21. sq. et parall. Marc. VIII. 31. sq. *eum a tali proposito auocare et meliora ipsi apprecari ausus fuerit*, quam ob causam grauissime increpatus, et satanas dictus est, id est, qui aduerfetur, iustusque est sequi Christum et post illum ire, non affectare, quasi ipse possit Christo consilia dare. *Causa vero allegatur, non quod Petrus Christum putaret regem mundanum esse debere, nam Filium Dei esse egregie fassus erat*, v. 16. quo omnia haecenus a Iesu audita agnouit verissima esse. Quanam ergo? annon quod credentes in ipsum gratiam Dei et vitam aeternam habeant, mortui per Iesum resuscitandi et totus mundus iudicandus sit? Propter editam confessionem, et *cognitionem talem, quam Iesus testatur. Petrum non accepisse ab hominibus*, sed a Patre coelesti, v. 17. quaeque ideo non regnum mundanum spectabat, quippe quod Pater docere non potuit, idem Petrus promissionem acceperat de Ecclesia per illum fundanda, ita, vt ea in re aliquid praecipuum haberet, quod etiam ita euenit, nam Hierosolymis inter Iudaeos, et Caesareae inter gentes, Ecclesia primum per Petrum fundata est. *Sed aliud vitium est, quod in Petro reprehenditur, nempe quod ipse carni indulserit, non secundum Spiritum agat*, animoque suo ad optata humana tendat. Non in mente habes, inquit Dominus, quae Dei, sed quae hominum sunt. At enim vero hoc vitium alius est generis, sed et communius, quam alterum, quod in errore de regno Christi mundano inest. An hodierni Christiani, quando cupiunt, quod saepissime fit, non quae Dei, sed quae hominum sunt, veluti quando fortunam secundam, opes, honores, ita volunt, vt obmurmurent prouidentiae Dei, vbi tristes casus, publicas calamitates, ingruere sinit, an, inquam, nostri temporis homines propter vim illam carnis quae in ipsis est, probabiliter accusarentur, quod malint Christum, regem mundanum? Sin alias iam certum foret, Petrum credidisse Christum carnalem et Pharisaicum, verba ista reprehensionis de illo errore intelligeres recte, non quod eum significant, sunt enim latiora, sed quod sub generali notione sensus carnalis is etiam error cum innumeris aliis comprehenditur. At iam ostendi, cum reliquis, quae de Petro in eadem historia traduntur, pugnare sensum de regno Christi mundano. Ergo vitium eius aliud fuit, *Sensus sane carnalis eum decepit, sed non propterea regnum Christi carnale credidit. Si certum est,*

vii

XVI

vti profecto est, Iesum esse Filium Dei, et venisse in mundum efficiendae salutis hominum peccatorum causa, dummodo hi in eam credant, et a peccatis ad Deum vere conuertantur: Christo illi simpliciter credendum et confidendum fuit. Homines non decet, nec hominum est, *modum et conditiones negotii* definire, quod Filius Dei, vt Mediator, in tali causa habeat cum Deo, Patre suo, vt cuncta iuste, recte et decenter fiant. Sed expiatio per sacrificium sanguinis et mortis Christi hominibus ne in mentem quidem venire potuisset. Interim quum naturale homini sit, cupere, vt ipsi bene sit et illis, quos diligit; quomodo Petrus sine grauissima commotione audire potuisset, propediem occisum iri Iesum Christum, vnde praeter tristitiam plures aerumnas in discipulos quoque deriuari, necesse erat? Hunc carnis sensum expressis Christi dictis praeferre, Petro neutiquam licuerat, sed dolorem illum opprimere debebat, animumque excitare ad recte percipiendum, quod iam Iesus annuntiet, et ad obseruandum, quod officii discipuli erat. Quod quoniam omiserat, vehementia affectus abripiebatur sic, vt contradictorium quiddam susciperet, videlicet vt ipse suasor et auditor Christo esse veller, quid illi agendum sit, quod per praecipitantiam istam non animaduertebat quantopere cum notione de persona Christi, Filii Dei, pugnaret.

Sed quidquid etiam de imbecillitatibus discipulorum Christi ante eius passionem cuiquam videatur, praesertim si a sententia, quam dudum habuit, se non patitur facile dimoueri, *certum tamen est, vixi admodum iniqui sumus, praesumi non posse, easdem imbecillitates, dummodo recte sic vocentur errores capitales, in Apostolis permanfisse etiam post resurrectionem Domini, et post instructionem nouam a Iesu rediuiuo acceptam.* Minime omnium igitur existimare licet, die post resurrectionem Domini quadragesimo, quum in eo esset, vt de monte oliueti prope Hierosolimam in coelum ascenderet, errorem de regno Christi mundano adhuc in animo Apostolorum esse potuisse. Atque etiam alias ¹claro documento constat, Petrum iam, antequam die Pentecostes noua illa et vberima Spiritus S. dona accepit, in interpretatione Prophetarum bene versatum fuisse. Constat enim hoc e Psalmorum de Iuda proditore agentium rectissima interpretatione, et de necessitate propterea Apostolis imposita successorem Iudae eligendi, quia decellerat, priusquam munus adierat, quod negotium a Domino illis ipsis relictum esse, ex eo clare constabat, quod per quadraginta dies, per quos rediuius cum Apostolis conuersatus erat, nihil quidquam tamen ea de re statuerat Act. I. 16. sq. Quamobrem minime omnium ad turpem de regno

regno Christi mundano errorem trahi debet quaestio Act. I. 7. an Dominus ea aetate regnum Israelis restitutus sit? Atque si fieri potuisset, ut quaerentes tum cogitarent de regno Christi mundano, quod profecto secus est, necesse fuisset, ut tam pudendum, et inprimis post resurrectionem Domini indignissimum errorem expresse et duriter repulisset. At secus fit. Non enim quaestionem de re absurda iniectam Christus agnoscit, sed curiositatem quaerendi de temporis determinatione intempestivam in ordinem redigit, quam ob causam declarat, Apostolorum iam esse, Euangelium ex vrbe Hierosolyma ad Iudaeos, Samaritas, gentesque uniuerse perferre. Reuelationem *χρόνων καὶ καιρῶν*, i. e. temporum maiorum aut minorum, a Patre alii temporis reservatam esse. Nempe postquam effectum erat, quod fieri ante omnia Dominus voluit; tum demum series consecutionis rerum futurarum, una cum temporum indicio, obtrigit lectissimo discipulo, Iohanni, in Apocalypsi. Quae nunc a multis admodum male tractatur, quin etiam a quibusdam reprobatur, ut mirari liceat, quomodo hominibus doctis non in memoriam statim recurrat, quam apte respondeat talis liber, qualis est Apocalypsis I. C. Iohanni data, praedictis Domini, et promissis Io. XVI. 13. quod Spiritus S. Apostolis, ideoque saltem quibusdam, aut alicui ex illis, etiam res venturas annuntiaturus sit.

Scilicet praedictum omnino est per Prophetas regnum Israelis restituendum, quae promissio permulta complectitur, quae nunc non possunt hoc loco breuiter explicari. Operae autem pretium erat, de distincta rerum explicatione rogare, quia in promissionis illius implemento cum honor inest Israelis atque prosperitas, tum salus omnium gentium, quippe quae ad ciuitatem Israelis adscisci, et cum illa incorporari debebant. Sed ordinarie de istis rebus Prophetae loquuntur in complexu et summarie, et fastigium potius, quam viam per gradus ducentem, et *ἀποτέλεσμα* magis, quam seriem consecutionis rerum continuam, proponunt. Itaque nihil suspicionis habet, quando duodecimuii illi, constituendae Ecclesiae Christianae delecti, Dominum interrogarunt, an totius rei promissae complementum expectare ipsis liceat ea aetate. Etsi enim proxime ante passionem Dominus errori Apostolorum, quum tempus, quo Hierosolyma illius temporis, et quo mundus periret, confudissent, distincta responsione occurrerat, quae extat Matth. XXIV. Marc. XIII. Luc. XXI. relinquebatur tamen possibilitas opinionationis, fortasse gloriam populi Israelitici, certe qua initium insigne, incidere posse in illam aetatem, in eam ipsam *γενεάν*, qua pereundum esset Hierosolymae, quae deinceps per longissimum tempus calcanda sit per alienigenas, donec gentium tempora completa forent Luc. XXI. 24. Inscitiam sic Apostoli prodiderunt in iudicandis temporibus.

oeconomiae regni Dei, fateor, sed nequaquam errorem de ipso regno Dei, nempe de eius natura et vera indole. E contrario frequenter, qui nunc reprehendunt Apostolos, certe quales erant, quo tempore Dominus coelum conscendit, seque efferunt super illos, maiorem partium V. D. multarum ignorationem ipsi produunt. Sic enim agunt, quasi, ut satisfiat Veteri Testamento, satis sit, doctrinas catecheticas de credentium salute per Christum in Novo Testamento cognosci, nec oeconomia providentiae Dei in administrando suo regno itidem sit praenotata. Quae quamquam ad salutem scitu omnibus necessaria non est; neque etiam omnium rerum, quae ab exercitatis sciri possunt, cognitio, vel necessitas vtilitasque sciendi hoc vel illud, omnium temporum est aequae aequaliterue: certum tamen est, quod scripta sit. Veruntamen ab alia parte rem spectando, eadem difficillima pars Scripturae S. quae prophetias continet, etiam propriam habet vtilitatem, et in suo genere excellentiam. Docet enim, res mundanas fieri secundum praedictiones sacrarum literarum, quidquid ogganniant profani, hypocritae, ignari, cuiuscunque sint generis. In quo sane luculentum excellentissimumque argumentum veritatis religionis Christianae inest, et tale quidem, ut in illud ne cadat quidem criminatio, quasi Christianismus errori aut vanae speculationi originem suam debeat. Inde etiam nostra aetate utrumque intelligitur, et duci debet, alterum, quod mundus parti propheticae Scripturae S. ubi excolitur, multum est infensior, quam parti dogmaticae, praesertim morali; alterum, quod Satanas studiose hoc agit, ut partim fanaticos excitet, qui inepte tractent prophetias, partim bonorum etiam hominum dissensione efficiat, ut vaticinia propter clarorum virorum dissidia possint speciose contemni, et negligi, tamquam quae incerta semper maneant, et inexplicabilia, quasi certitudo pendeat vnice a consensu literatorum, nec ab idoneis hominibus agnosci possit debeatque ex argumentorum euidencia.

Vnicum addo. Certitudinem bonorum futurorum, quorum causa Apostoli Dominum interrogauerant ante assumptionem eius in coelum, Petrus pariter post accepta Spiritus S. dona, quae proximo Pentecostes festo data sunt, manifeste tuetur, eaque re ciues suos exhortatur et solatur, ne putarent, credendo in Christum crucifixum quidquam de spe bonorum promissorum diminui; Christum enim, ait, nunc ante omnia eam regni partem, quae coelestis est, capeßere, donec vniuersa suo quodque ordine exhibeantur, quae Deus per Prophetas promisit, Act. III. 21. Quibus verbis aperte respicitur non solum ad Scripturam vniuersae, sed et figillatim ad praedictiones Iesu Christi ipsius. Cunctas enim has, vi promissionis Io. XIV. 6. XVI. 12. 13. Spiritus Christi nunc Apostolo prorsus perspicuas reddiderat, et dicta Iesu in memoriam reduxerat.

Sed

Sed satis iam fit exemplorum. *Obseruemus super tota, quam egimus, causa ipsius Christi explicationem.* Nam clauem illa continet, qua aperiuntur penetralia animi discipulorum Christi, qui, quoniam offensi sunt passione et morte Domini, nunc in suspicionem saepe adducuntur, tamquam si adeo stolidi fuissent, ut regnum Dei cum caducis mundi regnis confunderent. Scilicet de ea loquor explicatione, quae data est eo tempore, ad quod maxime attinebat, eam dari, nempe quum Dominus Hierichunte ad mortem obeundam Hierosolymam ascenderet. Isti itineri relucabantur Apostoli, et allegabant, quod Iudaei antea et nuper Iesum occidere voluerint, ad quos cur nunc denuo pergere velit? Et accedebat, quod Iudaei iam propositis publice mandatis iubebant homines, quotquot scirent, indicare, ubi degat Iesus, ut ad supplicium raperetur. Quam ob causam Iesus praeibat, Luc. XIX. 28. Apostoli vix sequebantur, anxii tamen ibant post illum, hortante Thoma, Io. XI. 18. 8. 57. quod deceat Iesum sequi, ut cum illo ipsi quoque morerentur. Per occasionem illam Iesus in parabola exposuit ordinem rerum gerendarum, Lucas autem accurate et diserte tradidit, qualis tum fuerit discipulorum error. Vtpote error consuetus non in eo positus fuit, quod aliud expectarent regnum, quam vere est regnum Christi, quamobrem non ad fingi illis debet error de regno mundano, sed in eo consistebat, quod putarent, regnum Dei *statim*, quantum quantum sit, in omni decore suo compariturum esse, non quidem mundanum aliquod regnum, sed illud ipsum, quod in proxime praecedentibus sic est descriptum: *ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός, Filius hominis venit, ut quaerat et saluet, quod perditum est.* Iam sequitur Luc. XIX. 11 sq. *Ἀκούσαν αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολὴν. διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν αὐτοῖς, ὅτι παραχρῆμα μέλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι, audientibus illis haec, parabolam addidit, propterea quod prope Hierosolymam erat, et ipsi opinabantur, confestim fore, ut regnum Dei appareat.* Per regnum Dei *visitata* metonymia hoc loco intelligi gloriam et maiestatem regni Dei cum decore et honore ipsi debito et ab omnibus agnoscendo, obscurum est nemini. Huc ergo arrigite aures, quotquot quaeritis, in quonam errauerint primi, necdum satis periti, discipuli Christi. Si, quod nefas foret, Lucam, ut humanum scriptorem, spectaremus, necesse tamen foret, eum certissimum nobis tradere, quomodo discipuli imbecilles senerint. Quis enim tali testimonio coaeuo recentiorum declamatorum inopiam et temeritatem praetulerit? Spes primorum illorum Christianorum, quantum ad rem speratam attinet, non fallax est, sed verissima, et a Iesu Christo expresse confirmata. Sed, quantum ad *tempus et modum rei perficiendae*, errabant, scilicet quod *sine passionibus, quae utique scriptae extant super Christum et super Ecclesiam, sibi persuaferunt, gloriam regni Dei, et illa ipsa aetate, statim apparituram esse.*

esse. Qua in re profecto minus errarunt, quam hodie errant multi, qui malunt potius eas partes gloriae regni Dei vel inficiari, vel vt incertas et inanes opiniones traducere, quibus confitendis mundo displicerent. Nam quid sibi vult, quod aliqui intempestive in ore habent, regnum Christi esse crucis regnum? Sic est, sed cur ipsi crucem defugiunt? cur crucem pro honore verborum Christi ferre nolunt, sed mundo placere student, suamque carnem molliter fouent? Cur sibi ipsis gratulantur de vita tranquilla et de fortuna secunda, sed nolunt, suo tempore plures et innumerabiles sibi sic gratulari? In disputando autem fallaciis compositionis et diuisionis vtuntur, quibus bonae mentes deceptae putent, veram Christi doctrinam defendi, quando placentem eius partem arripiunt, et reliquas omittunt. Quo fit, vt inique cum ipsis Apostolis agatur.

Parabola, quam Christus vanae opinioni opponit, quasi in vna hominum aetate, et illa ipsa quidem *yeveq̃*, regnum Dei in omni gloria promissa appariturum sit, potius rem gerendam ita depingit, vt Christus comparatur cum Domino, cui propter natiuitatem principatus debeatur, sed qui primum abeat ad regnum in regionibus remotis capeffendum et tunc redeat, poscatque ad reddendam rationem tum seruos suos, quibus bona sua commiserat, tum inimicos, qui legitimum eius imperium arroganter detrectauerant, et post discessum eius aperte, et nuntiis post illum missis, declarauerant, quod illi nolint subiecti esse. Vtinam discipuli Christi has notiones in memoria retinuissent! Sic sublatum fuisset scandalum crucis, itemque scandalum repugnantiae procerum Iudaeorum contra Euangelium Dei, et consequentis ruinae vrhis sacratae, extremaeque corruptionis, quae partem populi electi malam inde ab illo tempore omnibus gentibus inuisam reddidit et contentam, quo fit, vt ipsa Veteris et Noui Testamenti religio apud profanos simul adducatur in suspicionem et contentum propter Iudaeorum vitia et mala, a quibus tamen Christianismus originem duxit! Attamen ex inconsiderantia illa, qua discipuli Iesu putabant, aenigmata esse dicta ista, nec ad se pertinere dispicere de illorum sensu, sed fatius esse expectare, donec euentus ipse rem declaret, ferme vt de prophetiis nunc quoque multi cogitant, ex illa, inquam, imprudentia discipulorum Christi tamen plus non colligendum est, quam reuera concludi potest. Non attenderant, gloriam regni Dei, vi parabola, non esse suae aetatis. Pergebant ergo in errando, quod regnum Dei illa ipsa aetate appariturum sit; veruntamen non mundanum esse putarunt.

Supereft iam, vt in publica Ecclesiae laetitia super adueutu regni Dei, qui contigit, quum Iesus Christus, Filius Dei, hominum Saluator, nasceretur, cuius saluberrimi natalis memoriam nunc recolimus, ad audiendam d. XXV. Dec. *ab hora XII. orationem solennem in aede Paulina*, quam recitabit Candidatus a pietate, eruditione, diligentia, egregie commendabilis, IOANNES SOPHIANVS SAMVEL RENNEBAVM, *Muenchberga-Baruthinus*, in qua audientibus commendabit *ad sublime et plenum maiestatis, quod est in vera notione incarnationis Filii Dei*, humanissime inuitemus Fautores et Ciues nostros, Ad quam audiendam itaque ILLVSTRISSIMOS COMITES, VTRIVSQUE REIPUBLICAE PROCERES GRAVISSIMOS, Patronos nostros, Fautores, Amicos, Ciues, vt stato tempore conueniant, officiosissime rogamus. P. P. Dom. IV. Aduent. A. N. C. MDCCCCLXIX.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEMIA.

Fe 3031

S

ULB Halle

3

005 217 547

10

1018

A.C.

6

RECTOR
VNIVERSITATIS LITER. LIPS.
AD
SACRA SOLEMNIA
NATALIS DOMINI
IESV CHRISTI

D. XXV. DECEMB. A. N.

IN AEDE PAULI

AB HORA XII CENA

INVITAT.

*Pergitur in differendo de errore primi
discipulorum, qualis fuerit, Christum
mundanum, an aliter*

